

שיחת מרן המשגיח רבנו הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר שליט"א מנהל רוחני דישיבת פוניבז'

דברי תורה צריכים חיזוק

מקודש ומציון יסעדה" "מציון תצא תורה כי התורה מקרבת את האדם לבוראו ותומכו שיוכל לבוא לפני המלך כי הוא עוסק בגנזי המלך והוא מרואי פני המלך בראשונה קודם המלאכים" והיינו כי הדרגה של לומדי התורה היא יותר גדולה ממלאכי השרת, ובמנחות יש מ"ד שמי שעוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם, והטעם שהוא לא צריך ניתן לפרש ע"פ דברי הרמב"ן בויקרא (א, ט) שכל ענין הקרבנות הוא לקרב את האדם להקב"ה, והלומד תורה הוא כ"כ קרוב עד שהוא לא צריך לא חטאת ולא אשם!

בעסק התורה יש הרבה דרגות ואינו דומה דרגה אחת לשנייה
וב"ה שאנחנו זוכים לעסוק בתורה אבל עדיין עלינו לדעת שיש הרבה דרגות בתורה ואף בין העוסקים בתורה יש כמה וכמה דרגות, שהרי ב"ה יש ציבור גדול שעוסק בתורה ומתמסר ללימוד ומוכן לוותר על כל כך הרבה דברים בשביל רצונו האמיתי לעסוק בתורה, וכל זה וודאי היה צריך להגן ולהציל מכל הגזירות והרדיפות ולכה"פ אלו שנעשו כלפי הלומדי תורה והמחזיקים בה, ולדאבון ליבנו אנחנו לא רואים שזה כך, ולמה? אולי יתכן לומר כי חסר לנו עוד בדרגה של תורה, עוד מאמץ, עוד שקיעות בתורה, וכמו שכבר אמרו חז"ל ש"דבררי תורה צריכים חיזוק" ואע"פ שכבר אמרו בכללות כלפי כל המצוות שיצרו של אדם מתגבר עליו כל היום וא"כ כל המצוות צריכים חיזוק, מ"מ אנחנו רואים שלימוד התורה צריך חיזוק מיוחד, דברי תורה צריכים חיזוק גם בכמות גם באיכות, שיהיה יותר שקיעות בתורה ו"עסק" התורה שרק זה יהיה העסק שלנו,

העונש של מי שמפסיק באמצע הלימוד לדברים בטלים הוא

חיוב מיתה!

וכמו למשל מה שהגמ' אומרת בחגיגה (יב:) "כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים" נורא נוראות! [מספרים שר' ישראל ישב פעם בליל שבת כשנהיה חושך והוא חזר על המאמר הזה "כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים" כל הלילה, ומה הוא חשב אז כשהוא חזר על זה אנו לא יודעים, אבל אנחנו צריכים לראות איפה אנחנו יכולים להתחזק בזה]. ובודאי שלא מדובר פה בגמ' כגון שהוא פוסק לשיחה אסורה או לדברים שמתוכם הוא יכול להגיע לאיסור אלא פשוט וברור שמדובר כאן שהוא מדבר דברים שהם לגמרי לגמרי נקיים, שהח"ח מרשה לו לדבר את זה ואין בזה שום חשש, ועם כל זה נאמר כאן שאם הוא פוסק בגללם באמצע דברי תורה הוא מקבל עונש נורא ואיום,

"יעסוק בתורה" – ע"י עסק התורה אפשר להנצל מחבלי

משיח

בפרשה שלפנינו מסופר על כל ההכנה שהיתה נצרכת ליעקב אבינו לקראת הפגישה שלו עם עשו שזה כלל ג' דברים; דורון תפילה ומלחמה, וכל הסדר שהוא סידר את השפחות וילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ויוסף אחרונים, שכידוע זה מרמז על הדור שלנו ועל הימים של "עקבתא דמשיחא" וכמ"כ הרמב"ן במקום ש"מעשה אבות סימן לבנים" וכל מה שארע עם האבות יקרה עם בנייהם במשך הדורות עד ביאת המשיח, ובפרט כעת שזה כבר סוף שלטונו של עשו לפני ה"ועלו מושיעים לשפוט את הר עשו" שעל הימים האלו נאמר שהצרות יתרבו והנסיונות יתגברו ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבריו, ובשבוע שעבר ראינו את דברי ר' אליעזר הגדול שהגמ' מביאה בסנהדרין ששאלוהו תלמידיו "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח" – מה העצה והדרך להנצל מכל הצרות ולהתגבר על כל הנסיונות המיוחדים שיהיו בסוף הגלות, ור' אליעזר אמר להם "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" ע"י העסק בתורה שכל כולו שקוע בתורה והעסק בחסד, וכמו שכבר דברנו שחסד בדרגתו המושלמת הוא כשהוא בלי נגיעות אישיות ובלי שום רצונות פרטיים, זהו העצה הנצרכת להנצל מחבלי משיח.

הדרגות שאפשר להגיע אליהם ע"י לימוד התורה

ובאמת בעסק התורה יש הרבה דרגות שאפשר להגיע אליהם ע"י לימוד התורה כמו למשל דברי הגמ' בברכות ש"כל העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו", ואע"פ שבודאי יש סיבה לכך שבאים יסורים וכמ"ש שאין יסורים בלא חטא, אבל ע"י עסק התורה יסורין בדלין הימנו ומתכפר לו. ובתנא דבי אליהו כתב עוד שהתורה מצילה מכל הפגעים הרעים בעולם הזה ובעולם הבא, ובמשנה באבות נמצא שכל מי שמקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ובחגיגה הגמ' אומרת שהתורה מגינה על האדם מעונשי הגיהנם, ובמדרש תהילים כתוב שהתורה מגינה על אדם מיום הדין הגדול, וכך מביא עוד החפץ חיים בשמירת הלשון מדברי חז"ל שכל מי שעוסק בתורה הקב"ה מתפאר בו, (אם היו אומרים לנו שע"י שנלמד או שנעשה פעולה כזו וכזו יהיה איזה חכם שיסתכל עליך ויתפאר בך, איך היינו עושים, וק"ו כשאומרים לנו שהקב"ה מתפאר בו...!) עוד הוא מביא שם שנפתחים לפניו שערים והוא זוכה לנחמה עליונה וקדושה, ובספר באר אברהם על התהילים (לבן הגר"א) בפרק "יענך ה' ביום צרה" (כ) כתב על הפסוק "ישלח עזרך

התורה סועד את הנפש הקדושה ולכן צריך להזהר עד למאד לא לבטל מהקביעות ואם יש קביעות אז יש קדושה נוראה על כל לימוד ולימוד

אדם שמפסיק יום אחד מה"קביעות" כל הדרגה של התורה

שלו משתנית

דהיינו שאדם שמפסיק מקביעות זה לא הפשע רק שהוא לא לומד בקביעות, אלא שהוא שינה את כל דרגת התורה שלו, את כל הדרגה ואת כל הקדושה שהתורה משרה על האדם את ה"קדושה גדולה ונוראה" שיש על כל לימוד ולימוד, זה כבר סוג לימוד אחר, ולח"ח זה כ"כ פשוט עד שהוא כותב שם בהגה"ה למטה ש"מלבד שהדבר פשוט מצד עצמו" וכו' (דהיינו שזה היה פשוט לח"ח שלנו זה פשוט, כי אם לא הוא לא היה כותב שזה פשוט), ועוד יותר שהח"ח לא מדבר כאן על מי שמפסיק ממשנתו אלא על אחד שכשהוא לומד הוא לומד בלי להפסיק בכלל והוא שקוע כל כולו בתורה, אבל הוא ביטל את הקביעות שיש לו שפעם אחת הוא לא בא (לפני שהוא נוסע, ואחרי שהוא חוזר... וע"ז הוא כותב שכל הדרגה של התורה שלו משתנית, וא"כ ק"ו למי שמפסיק ממשנתו שכל הדרגה שלו מופחתת,

הח"ח שם בהגה"ה מסדר לפי"ז את הגמ' בשבת (יא.) שרשב"י וחבריו היו מפסיקין באמצע הלימוד רק כדי לקרוא ק"ש ולא בשביל להתפלל, אאבל ר' יוחנן וחבריו היו מפסיקין גם לתפילה, וכבר כולם תמהים שאם לימוד התורה כ"כ חשוב א"כ למה אנחנו כן מפסיקים לתפילה, נכון אנחנו לא בדרגה של ר' שמעון בר יוחאי אבל בגלל שהוא עשה שלא כהוגן יחזור ויעשה שלא כהוגן?, בגלל שאנחנו לא בדרגה לכן גם אנחנו נפסיק להתפלל?,

דרגת התורה של רשב"י וחבריו היה כ"כ גדול עד שלא היו

צריכים להפסיק לתפילה

וביאר הח"ח שלא זה הפשט אלא הפשט הוא שדרגת לימודו של רשב"י וחבריו שהם היו כ"כ דבוקים בתורה אז הדרגה של התורה שלהם היא דרגה עליונה יותר ובדרגה שהם נמצאים באמת לא מפסיקים לתפילה, אבל בדרגה שאנחנו נמצאים בלימודנו ודאי שחייבים בתפילה, ואם אנחנו לא נתפלל אוי ואבוי, אצלם התורה פעלה יותר ממה שהתפילה פועלת ולכן הם לא הפסיקו, אבל כשלא נמצאים בכזאת דרגה בלימוד התורה אז צריך לפעול לכה"פ ע"י התפילה, ואע"פ שלשניהם שם "תורה" יקראו לה, אבל ודאי שיש דרגות בתורה, ויותר, שהמ"ב פסק (בס"י קו) מביא את דברי הרוקח שכתב שמי שמזלזל בתפילה בגלל לימודו (אולי הדוגמא הנפוצה היא ש"למדתי עד מאוחר ולכן היה קשה לי לקום לשחרית") אפי' אם הוא לומד עם אחרים דנים אותו כמו אחד שלא למד כלום, דהיינו שלא רק שמפסיקים לתפילה אלא אפי' אם יש איזשהו זלזול בתפילה או חוסר התייחסות נכונה אז נאמר ונקבע עליו "כאילו לא למד כלל", ואם נחשבן הלאה אז בשניים שלומדים יחד והם לומדים בקביעות ולא מחסירים אף יום אמנם אחד מהם כשיש איזה משהו מעניין שהתחדש או שבדיוק פלוני עבר לפניו וזו הזדמנות טובה לדבר איתה אז הוא מפסיק באמצע

ובמשנה באבות (פ"ג) כתוב דבר דומה שאמרו שם "הפוסק מדברי תורה ואומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה הרי זה מתחייב בנפשו" ואע"פ שיתכן וכוונתו לשבח את הבורא בזה שהוא מתפעל מהבריאה עם כל זה נאמר כאן שאם זה באמצע דברי תורה "הרי זה מתחייב בנפשו"! ובמכתב מאליהו (ד' עמ' 90) מבאר מדוע כ"כ גדול העונש שנאמר כאן כלפי מי שפוסק מדברי תורה, ע"פ הדברים הידועים של ר' חיים וואלוז'נר שאמר על הפסוק "ומגיד לאדם מה שיחור" שלעתיד לבוא יגלו לנו מה כל אחד פעל ע"י הדיבור שלו, דהנה אנחנו לא רואים מה אנחנו פועלים כי אנחנו חיים כאן ב"עולם" – בהעלם, אבל באמת כל מי שלומד תורה הוא בכח דיבורו בלימודו מחזיק את כל העולמות וכל העולם עומד עליו. "מגיד לאדם מה שיחור" עד כמה כח שיש לדיבור שלו, ואפי' לא דיבור גמור אלא שיח מלשון שיחה אפי' בלי כוונה ועיון, ולכן אדם כזה באותו זמן עצמו שמחזיק את העולם הוא מפסיק לדברים בטלים כמה הוא הורס ומחריב ע"ז ולכן מגיע לו כזה עונש נורא ש"הרי זה מתחייב בנפשו", ויהיה מקום לדון במי ש"מחמיר" ומתחיל לדבר עוד לפני שהוא התחיל בלימודו לאחר שפתח את הגמ' אם גם בו שייך "כל הפוסק ממשנתו מאכילין אותו גחלי רתמים"...] ועכ"פ דבר אחד בטוח בלי שום ספק שמי שמתרגל שלכל הפחות בזמן הלימוד או אפי' בסדר אחד לכה"פ שבו הוא לומד ברציפות בלי שום הפסק מהתחלה ועד הסוף שיש לעצם לימודו דרגה אחרת שע"ז הוא גורם שכל לימודו יש לו יותר מעלה עליונה,

קדושת התורה של הלומד ב"קביעות" היא קדושה גדולה

ונוראה

החפץ חיים בשער התורה בשמירת הלשון (פ"ג) כותב שהתורה נמשלה ללחם וכמש"כ "לכו לחמו בלחמי" וכמו שלחם סועד את הלב ואם האדם לא אוכל יום או יומיים הוא יחלשו כ"ש אם הוא לא יאכל לחם שבוע הוא יחלש מאד, ויהיה לו קשה לחזור לעצמו גם אחרי שהוא כבר יאכל כרגיל "כן ממש לימוד התורה הוא סועד את נפש הקדושה שיש באיש הישראלי, ואם לא ילמד איזה ימים וכל שכן שבוע שלמה נחלשת עד למאד על כן צריך להזהר עד מאד שלא לבטל את הקביעות אפי' יום אחד" וחופץ מזה שע"י שיום אחד הוא לא ילמד הוא יתרחק מהתורה יותר וכמו שאומר הפסוק "אם תעזבני יום יומיים אעזבך" ויהיה לו קשה מאד אח"כ להתגבר על יצרו מחדש ולקבוע עיתים לתורה, "אלא אפילו אותם הימים שהוא לומד אם הקביעות אינה בתמידות אין כח הקדושה שורה כל כך על הלימוד ההוא, משא"כ אם הקביעות שלו היא בתמידות, קדושה גדולה ונוראה שורה על כל לימוד ולימוד", דהיינו שגם אם הוא לומד באותה התמדה ובאותו רציפות אבל היה חסר יום אחד אז חסר בכל הקדושה של הלימוד "אין רוח הקדושה שורה כ"כ על הלימוד ההוא", אין בו את הקדושה הגדולה ונוראה שיש על הלימוד הנעשה בקביעות, וכמו שלחם סועד את הלב ומי שלא אוכל אנחנו מבינים שממילא הוא נהיה חלש, כך אותו דבר בתורה, לימוד

שעות ע"ג שעות ולכן כביכול "ליבו גס בה", ולכן מתקיים אצלנו בתוקף חובת מאמרים ז"ל שדברי תורה צריכים חיזוק, שצריך לראות איך לחזק יותר את הלימוד ואת זמניו. ואיך יותר ללמוד בלי הפסקות – שלא להפסיק לפני כל רוח מצויה ואז ע"ז נזכה כי הלימוד שלנו יקבל מציאות אחרת ודרגה אחרת, ולא רק זה אלא גם התפילה שלנו תהיה יותר בדרגה שהרי אם שורה רוח קדושה על האדם שע"ז הוא יכול להכריע בעניני חולין ודאי שהתפילה שלו תהיה יותר מרוממת ויותר בכוונה ולכן יותר מתקבלת. כל התפילה שלו ובקשותיו תראה בסמיכות תפילתו ללימודו אחרת, ה"אתה חונן" ה"השיבנו אבינו לתורתך" כי תפילה אחרי תורה זה תפילה אחרת וא"כ איך שייך לדחות את זה למאוחר יותר...

ע"י הלימוד ברציפות האדם קונה את מעלה של "שבירת הרצון"

בחזון איש יש עוד הבחנה לבאר את הרווח הגדול של מי שלומד ברציפות שיש בו יותר מעלה בגלל עוד סיבה (ואולי אצלנו זה שייך במיוחד) והיא "שבירת הרצון", כי יש לנו רצון לדבר ובמיוחד לדבר דברים בטלים וכמו שכתב הגאון בתחילת משלי שכמו שהדרגה של תלמוד תורה כנגד כולם וזה בכוחו של הדיבור, אותו דבר רוח הטומאה המביאה את האדם לדבר דברים בטלים הוא יותר מכולם, וממילא כשאדם בא ללמוד מתוך מסירות והתגברות עצמית שאע"פ שהוא רוצה לדבר הוא מתגבר על עצמו ולא מדבר זהו שבירת הרצון שאין כמוה ובוה הוא בונה את עצמו תשנית להצלחתו כמו שכתב החזו"א בלשונו הנפלא "שזה אבן אחת מאבני רצפת העזרה לבנות את החיים בקודש" ועד כמה שיש לאדם את הכח הזה או שלפחות הוא משתדל בזה כך הוא יותר ויותר מתעלה, וכבר ידוע הלשון של הגאון באגרת (שצריך לחזור ע"ז עוד הפעם ועוד הפעם כל היום וכל הלילה ולא רק לילה אחד) "ועד יום מותו צריך לייסר את עצמו ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ותאוותיו וזהו התשובה וזה כל פרי העולם הבא", וזה לא סתם רסן פיו אלא זה מה שיוצר ומביא את כל הקדושה הגדולה והנוראה שכתב הח"ח, עוד נמצא בדברי הגאון באגרתו מדברי החז"ל ש"על כל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער"!! הנה ידוע לנו כי אצל מלאך הכל ברור כי את הכל הוא רואה באספקלריה המאירה אבל את העוצם השכר של מי שחוסם פיו זה הוא לא יכול אפילו לשער! "זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער", וכל זה על רגע אחד שהוא חוסם פיו וכ"ש על עצם הלימוד שבא בתמורתו שבודאי הוא יותר בדרגה עצומה. וא"כ עלינו לעשות כל מאמץ לכל הפחות לראות שבזמן הלימוד לחסום את הפה מדברי שיחה בטלה, ועוד שנזכה לכך בשלמות בכל זמני הלימוד נתחיל להתרגל ע"י שנקבע שיהיה איזושהו זמן שבזמן הזה אין שום דבר אחר אין מציאות אחרת, (ישנה מליצה שרגילים להגיד "כל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל

הלימוד "רק כדי... ", זה כבר סוג לימוד אחר, דרגה אחרת, וגם אם הוא ישרים את הזמן שהוא הפסיד ע"י הדיבורים שלו וישאר בגלל זה עוד רבע שעה אחרי שנגמר הסדר, כך שבסך הכל הוא למד את אותו זמן שהוא היה לומד בלי לדבר באמצע, אפ"ה באם אני בא להשוות אותו כלפי מי שלא הפסיק באמצע, אומר הח"ח שעל האחרון שלא הפסיק ששורה עליו קדושה גדולה ונוראה וכלפי הראשון שכן הפסיק באמצע לא שורה עליו קדושה גדולה ונוראה, ואפי' שהח"ח כתב את זה על לימוד בקביעות אבל ק"ו לעצם הלימוד שיש חילוק עצום בין מי שלומד בלי להפסיק למי שלומד עם להפסיק, זאת אומרת שהקביעות של הלימוד בלי לוותר על שום יום והרציפות שלימוד בלי להפסיק לשום דבר זה נותן מציאות ודרגה עליונה ללימוד, וכלשונו הקדוש של מרן בעל החפץ חיים "קדושה גדולה ונוראה" שורה על כל לימוד ולימוד שלו ולא שייך להשוות אותו בכלל למי שלמד בלי קביעות ושלא ברצף,

גם בתורה יש את ההלכה ש"אפי' המלך שואל בשלמו לא יפסיק"

ר' ירוחם אומר עוד תוספת חשובה, הרי יש הלכות מתי מותר להפסיק בתפילה ומתי בק"ש וברכותיה, בקריאת שמע וברכותיה, נאמר "שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד", אבל בזמן התפילה נאמר "אפי' המלך שואל בשלמו לא יפסיק", והטעם לזה כי בתפילה הרי הוא עומד לפני המלך ממש ולכן אסור לו להפסיק אף מפני היראה וכ"ש מפני הכבוד, ואם בתפילה זה כך אז בתורה שזה בודאי נחשב עומד לפני המלך וכמו שראינו מקודם בדברי הבאר אברהם שהתורה מקרבת את האדם ומעמידה אותו לפני המלך א"כ ודאי שיש בזה ג"כ את כל הגדרים וההלכות שיש בתפילה דהיינו שאפי' המלך שואל בשלמו לא יפסיק, וגם אם נאמר שאנחנו לא אווזים בזה והתורה שלנו בעניותנו לא בדרגה של עומד לפני המלך, אבל הרי גם בתפילה אנחנו לא אווזים בדרגה הזאת ואפ"ה אנחנו יודעים שיש שולחן ערוך ויש את ההלכה וזה מה שצריך לעשות ולפחות אנחנו עושים את ההשתדלות החיפוש וההשתוקקות לקיים את ההלכה ולא להפסיק באמצע וא"כ גם בתורה צריך להיות כך ולפחות שנשתדל כמו בתחילה לקיים את ההלכה,

אחרי לימוד של כמה שעות ברציפות שורה על האדם "רוח הקודש"

מפורסם בשם ר' חיים וואלוז'ינר שאמר שאם יש לאדם איזה ספק ואין לו הכרעה מה לעשות ואין שם רב לשאול אותו, שישב וילמד כמה שעות ברציפות בלי הפסק ואח"כ שיחשוב ויהפוך במה שהוא מסתפק בו ומה שהוא יכריע זה מה שנכון לעשות, זאת אומרת שאחרי שאדם לומד כמה שעות ברציפות שורה עליו רוח ממרום (וכמו שאנחנו קוראים לזה "רוח הקודש") – רוח קדושה, קדושה גדולה ונוראה, ולכן הוא יכול להכריע בספקות שיש לו, והיינו כי עד כמה שאדם יותר מתרומם יותר שקוע בלימוד שהלימוד שלו יותר ברציפות כך שורה קדושה יותר ויותר על הלימוד, אנחנו שב"ה זכינו כבר משנות הצעירות שלנו לשבת ללמוד

וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח" מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ולהתפלל על זה תמיד",

המושג של "ביטול תורה" הוא להתייחס לתורה ככלום ח"ו
 בפסחים יש מושג שנקרא "ביטול חמץ" דהיינו שיש לי חמץ בעין שלא שרפתי ולא השמדתי אותו והוא קיים ואעפ"כ אני יכול לפטור את עצמי מה"בל יראה ובל ימצא" ע"י שאני יבטל אותו ע"י שאני מתייחס אליו כמבוטל זה עצמו מבטל אותו, למדנו א"כ יסוד גדול נאמר כאן שיש לאדם כח ע"י שמתייחס לדבר כמבוטל וע"ז לבטל אותו ואע"פ שנראה בחוש שהוא קיים זה לא נקרא קיים כלפיו ופטר מחיוביו, ואותו דבר כשאנחנו אומרים "ביטול תורה" דהיינו שלקחת את המושג של תורה והפכת אותו למבוטל, ביטלת את כל ההתייחסות לדבר,

"מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", עד כמה שאנחנו נרבה תורה וניתן את הדעת לראות שיהיה באמת "יעסוק" בתורה, שהתורה תהיה עסק שלנו, כך נזכה לקדושה הנוראה שכותב החפץ חיים.

עליו – טמא הוא" כשאין את המחסום לפה, כשאין את הצמיד פתיל עליו אז ה"י...)

לימוד בהפסקים הוא "קיום התוהו האפס וההעדר"

החזו"א כותב עוד באגרת (הכל כבר ידוע אבל שוב, דברי תורה צריכים חיזוק) וצריך לחזור ע"ז כסדר, וכך הוא כותב (באגרת ג') "אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" (ומה הפירוש "ממית עצמו עליה") הממית שבכאן הוא הנטיה מפשוטו של החיים לעומקו של החיים לתוך תוכו של החיים, כל שהאדם מרבה בשבירת המידות (דהיינו שבירת הרצון שע"י הלימוד ברציפות) מרבה חיים כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים ומיתה של היצר", ובהמשך כתב "שללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת הוא קיום התוהו האפס וההעדר" קיום התוהו – מה הפירוש של המילים האלו הרי קיום משמעותו לקיים דבר מציאותי לחזק אותו בפי שיש בש"ס דין של קיום שטרות, ותוהו זה לשון של העדר וחיסרון של כלום וא"ר הרי זו דבר והיפוכו, אלא הפשט הוא שלימוד שלא ברציפות אם הפסקים הוא קיום של דבר שלא קיים קיום של כלום, והוא ממשיך שם "הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן, עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה

נערך מתוך שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז' ביום ג' יג' כסליו ה'תשע"ז

יו"ל ע"י מכון שערי המוסר ניתן לקבל גם בדוא"ל בכתובת a05202020@gmail.com